

CRITERIA FOR ASSESSING VIOLATIONS OF THE RIGHT TO TRIAL WITHIN A REASONABLE TIME IN CIVIL PROCEEDINGS

Dijana Gjorgieva

Phd

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,
Faculty of Law Iustinianus Primus in Skopje
e-mail: dgorgieva64@yahoo.com

Zorica Stoileva

Ph. D student

Ss. Cyril and Methodius University in Skopje,
Faculty of Law Iustinianus Primus in Skopje
e-mail: stoileva_zorica@yahoo.com

Emilija Gjorgioska

Phd, Assistant Professor

Ss. Climent Ohridski University in Bitola,
Faculty of Economics in Prilep
e-mail: emilija.mateska@uklo.edu.mk

Abstract

The guarantee of a trial within a reasonable time is a special element in the content of the right to a fair trial (articulated in Article 6 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms). This guarantee is transformed into a right to a trial within a reasonable time which belongs to the parties and other participants in the civil proceedings due to the obligation on member States to organize their judicial systems in such a way that their courts are able to guarantee everyone's right to a final decision on disputes concerning civil rights and obligations within a reasonable time. The Republic of North Macedonia, ratifying the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, operationalized the duty to organize the judicial mechanism by enabling the courts to make decisions within a reasonable time, in a way that the Law on Courts gives jurisdiction to the Supreme Court of the Republic of North Macedonia to decide at the request of the parties and other participants in the proceedings for violation of the right to a trial within a reasonable time in civil proceedings starting from the case law of the European Court for protection of human rights and fundamental freedoms. Exactly because of this subject of analysis of this paper are the criteria for assessment of violation of the right to a trial within a reasonable time established through the case law of the European Court of Human Rights and Fundamental Freedoms and their implementation in the case law of the Supreme Court of North Macedonia. These are casually created criteria that refer to: 1) the complexity of the case 2) the conduct of the court or other body of public conduct and 3) the conduct of the parties, especially the applicant, during and the duration of the procedure.

Keywords: 1.fair trial, 2.criteria, 3.reasonable time, 4.violations

КРИТЕРИУМИ ЗА ОЦЕНКА НА ПОВРЕДА НА ПРАВОТО НА СУДЕЊЕ ВО РАЗУМЕН РОК ВО ГРАЃАНСКИТЕ ПОСТАПКИ

Апстракт

Гаранцијата за судење во разумен рок е посебен елемент во содржината на правото на правично судење (регулирано со член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи). Оваа гаранција се трансформира во право на судење во разумен рок кое им припаѓа на странките и другите учесници во граѓанската постапка поради должноста на државите да го организираат правосудниот систем така што ќе им овозможат на судовите да донесуваат одлуки во разумен рок. Република Северна Македонија ратификувајќи ја Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи должноста да го организира правосудниот механизам така што ќе им овозможи на судовите да донесуваат одлуки во разумен рок ја операционализираше на највисоко ниво на начин што со Законот за судовите му даде надлежност на Врховниот суд на Република Северна Македонија да одлучува по барање на странките и другите учесници во постапката за повреда на правото на судење во разумен рок во граѓанските постапки тргнувајќи од судската пракса на Европскиот суд за заштита на човековите права и основни слободи. Токму поради ова предмет на анализа на овој труд се критериумите за оценка на повредата на правото на судење во разумен рок воспоставени низ праксата на Европскиот суд за заштита на човековите права и основни слободи и нивната имплементација во праксата на Врховниот суд на Република Северна Македонија. Станува збор за казуистички создадени критериуми кои се однесуваат на: 1) сложеноста на предметот 2) однесувањето на судот или друг орган со јавни однесувања и 3) однесувањето на странките, посебно подносителот, во текот и траењето на постапката.

Клучни зборови: 1.правично судење, 2.критериуми, 3.разумен рок, 4.повреди

1. Поим за право на судење во разумен рок

Правото на правично судење според член 6 став 1 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи има за цел да обезбеди фер постапување. Станува збор за автономно меѓа право според кое: „Секој, во текот на одлучувањето за неговите граѓански права и обврски или за или основаноста на какви било кривични обвиненија против него, има право на правична и јавна расправа во разумен рок пред независен и непристрасен суд, создаден согласно закон.“

Правото на судење во разумен рок е еден од клучните елементи на правото на правично судење и самостојно човеково процесно право.

Правото на судење во разумен рок како елемент во правото на правично судење има автономна содржина, содржина која не треба да се регулира со *lex nationalis* на државите. Тоа е право на правична расправа, право на јавна расправа и право на расправа пред независен и непристрасен суд формиран

согласно закон во разумен рок.¹ На овој начин сфатено правото на судење во разумен рок е право кое се толкува автономно низ праксата на Европскиот суд за заштита на човековите права и основни слободи и постојано еволуира.²

Правото на судење во разумен рок е отворен правен стандард чие пречекорување води кон прекршување на човековите права. Поимот разумен рок не е оптимален или идеален рок за иницирање, водење и завршување на граѓанската постапка туку рок заснован на карактерот на конкретниот случај бидејќи „кратките рокови сами по себе не секогаш се гаранција за добра правда“³. Токму поради ова правото на судење во разумен рок е осмислено како право кое треба да обезбеди рамнотежа помеѓу ефикасноста и правичноста на граѓанската постапка затоа што разумното траење на постапката е релативна категорија.⁴

„Правото на судење во разумен рок како самостојно човеково процесно право ужива правна заштита per se независно од заштитата на правото за кое судот расправа и одлучува во конкретна граѓанска постапка.“⁵ Имено, според статистиката на Европскиот суд за заштита на човековите права и основните слободи за периодот од 1959 до 2020 година, од вкупниот број на пресуди во кои била утврдена барем една повреда на Конвенцијата и нејзините Протоколи (вкупно 19739 пресуди), прекршување на право на судење во разумен рок било утврдено во 5950 случаи.⁶

Правото на судење во разумен рок не е воспоставено само во интерес на субјектите за чии права и обврски се одлучува во граѓанските постапки (приватниот интерес) туку и во интерес на правната сигурност и владеењето на правото (јавниот интерес). Токму поради ова необезбедувањето на гаранција за судење во разумен рок за поединецот води кон одговорност на државата пред Европскиот суд за заштита на човековите права. На овој начин се зголемува и подобрува ефикасноста на домашното правосудство, но и се создава линк

---

¹ Radolović, A. (2008). Zашtita prava na suđenje u razumnoj roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopiја?. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, Vol 29, No.1, 233-234.

² Европскиот суд за заштита на човековите права во својата пракса не определува апсолутни граници на траење на постапката, туку говори за разумност на траење на постапката која ја цени in concreto согласно одредени критериуми. Според најновите анализи Европскиот суд за заштита на човековите права утврдил дека е извесно дека постои повреда ако граѓанската постапка траела повеќе од 8 години, а кривичната повеќе од 5 години.

³ Во контекст на ова видете: *İntiba v. Turkey*, no. 42585/98, § 54, 24 May 2005

⁴ Во праксата на Европскиот суд за заштита на човековите права е заземен став дека разумниот рок започнува да тече од моментот на преземањето на првиот акт на странката со кој странката воспоставува контакт со државниот орган, а завршува да тече со остварување на правото кое било предмет на постапката во материјална смисла со ретки исклучоци.

⁵ Зороска Камилловска, Татјана. Процесни средства за заштита на правото за судење во разумен рок. *Евродијалог* 9, 134.

⁶ Подетално Видете: *Violations by Article and by State 1959-2020*. Достапно на: https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2020_ENG.pdf

понеѓу националното правосудство и наднационалниот контролен механизам на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи во делот на заштитата на човековите права. Ова затоа што Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи ги обврзува државите потписнички да го организираат својот правосуден систем на начин кој им овозможува на судовите да ги задоволат гаранциите за правично судење, вклучувајќи го во нив и правото на судење во разумен рок.

Европскиот суд за заштита на човековите права започнувајќи од 2000 година во одлуката која ја донесе за предметот *Kudła v. Poland*⁷ изнесе став дека предолгото траење на постапката како последица од неажурност на судот претставува повреда не само на правото на судење во разумен рок туку и на правото за обезбедување на ефективно правно средство за заштита на правата и слободите и неговото исцрпување во постапката пред националните држави согласно член 13 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи.⁸ На овој начин се создаде системска врска меѓу правото на судење во разумен рок и правото за обезбедување на ефективно правно средство за заштита на правата и слободите и неговото исцрпување во постапката пред националните држави. Доколку оваа врска не постои ова ќе значи дека член 13 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи не е применлив на правото за судење во разумен рок што пак од друга страна значи дека граѓаните директно ќе може да се обраќаат со жалби до Европскиот суд за човекови права што е неправилно затоа што тие треба иницијално да се разгледуваат во националните законодавства.⁹ Токму поради ова правото на судење во разумен рок иницијално треба да го обезбедат и штитат државите, а наднационалниот конвенциски механизам за судење во разумен рок да се користи само како коректив на националниот систем на правната заштита согласно начелото на супсидијарност.¹⁰

2. Критериуми за оценка на повредата на правото на судење во разумен рок согласно праксата на Европскиот суд за човекови права

Европскиот суд за човекови права при одлучувањето за повреда на правото на судење во разумен рок одлучува дали националните судови го повредиле правото за судење во разумен рок. Што претставува стандардот разумен рок

---

⁷ Видете: *Kudła v. Poland* [GC], no. 30210/96, § 156, ECHR 2000-XI.

⁸ Член 13 од Конвенцијата гласи: „Секој човек, чии права и слободи признати со оваа Конвенција, се нарушени, има право на жалба пред националните власти, дури и тогаш кога повредата на овие права и слободи ја сториле лица при вршење на службена должност.“

⁹ Подетално: Drašković, D. (2018). Pravo na suđenje u razumnom roku. *Matica*, br.74, 69-70.

¹⁰ Potočnjak, Ž. (2006). Zaštita prava na suđenje u razumnom roku nakon stupanja na snagu novog Zakona o sudovima. *Hrvatska pravna revija*, 6, 13-31.

се одлучува во секој случај посебно.¹¹ Сепак низ case law на Европскиот суд за човекови права казуистички се искристализирале следниве базични критериуми: 1) сложеност на предметот 2) однесување на судот или друг орган со јавни однесувања и 3) однесување на странките, посебно подносителот, во текот и траењето на постапката.¹²

2.1. Сложеност на предметот во фактичка и правна смисла

Сложеноста на предметот претставува еден од критериумите кои Европскиот суд за заштита на човековите права и основните слободи го користи со цел да утврди дали националните судови го повредиле правото на судење во разумен рок односно дали сложеноста на спорот го оправдува подолгото траење на конкретна граѓанска постапка. За да се утврди дали станува збор за сложен предмет мора да се земат во предвид сите аспекти кои можат да се однесуваат на комплексноста на фактите, сложеноста на правните прашања¹³ и сложеноста на постапката.

Комплексноста на фактите може да биде резултат на потреба за доставување на вештачење¹⁴, потешкотии својствени за консолидација на земјиште¹⁵, распределувања на неделив предмет меѓу неколку наследници¹⁶, тешки прашања за докажување¹⁷ итн.

---

¹¹ *Boddaert v. Belgium*, 12 October 1992, § 36, Series A no. 235-D

¹² Во поглед на критериумите за оценка на должината на траењето на судските постапки користена е анализа на судските рокови во државите-членки на Советот на Европа согласно судската пракса на Европскиот суд за човековите права заклучно со состојбата до 31.07.2011 година. Анализата ја изработила Европската Комисија за ефикасност на правосудството (CEREJ) врз основа на базата за судски одлуки HUDOC. Manojlović-Andrić K., Milutinović L, Andrejević S, Rodić V, Kršikapa M, Bajić. (2018). Kriterijumi za ocenu povrede prava na sudenje u razumnom roku. Retrieved from <https://rm.coe.int/kriterijumi-za-ocenu-povrede-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku/16808c5848>

¹³ Видете, на пример, *Katte Klitsche de la Grange v. Italy*, 27 October 1994, § 55, Series A no. 293-B, *Papachelas v. Greece* [GC], no. 31423/96, § 39, ECHR 1999-II.

¹⁴ Имено, во случајот *Billi v. Italy*, 26 February 1993, § 19, Series A no. 257-G, Судот забележува дека предметот бил сложен поради неопходната потреба од вештачење и постоењето на повеќе странки, но нагласил дека мнозинството од барањата на странките за одложувања биле оправдани бидејќи чекале извештајот на вештакот да биде поднесен.

¹⁵ Судот во предметот *Wiesinger v. Austria*, 30 October 1991, § 53, Series A no. 213 признава, како и за сите учесници во постапката во Стразбур, дека консолидацијата на земјиштето по својата природа е сложен процес, што влијае на интересите на поединците и на заедницата како целина. Во случајот за консолидацијата таа се однесувала на голем број сопственици на земјиште и зафаќала површина од приближно 172 хектари.

¹⁶ Во случајот *Vorrasi v. Italy*, 27 February 1992, § 17, Series A no. 230-E, Европскиот суд на прво место забележува дека предметот бил сложен од причина што истиот се однесувал на распределбата на неделив предмет помеѓу неколку наследници.

¹⁷ Во случајот *Allenet de Ribemont v. France*, 10 February 1995, § 48-50, Series A no. 308, предметот бил сложен како што наведувала Владата поради тешките прашања за докажување.

Сложеноста на правните прашања може да произлегува од примената на нов и нејасен закон¹⁸, почитување на принципот еднаквост на оружјата, прашања поврзани со надлежноста¹⁹, уставноста²⁰ и толкување на меѓународни договори²¹.

Во државите каде прецедентот е извор на правото (државите на common law системот) предметот може да биде правно сложен заради недостаток на преседани на национално ниво, а во земјите членки на Европската Унија, сложеноста може да произлезе од потребата да се побара одлука од Судот на правдата на Европската Унија за прашања во врска со толкувањето на европското право²².

Сложеноста на постапка ја обележуваат бројот на странките²³, бројот на поднесените приговори од страна на странките, бројот на поднесени барања за привремени мерки, прибирањето и ценењето на голем број на докази²⁴, големината на предметот²⁵, потребата предметот да се достави на пленарна седница на Касациониот суд или да се премести поради јавната безбедност²⁶.

¹⁸ Дури и ако случајот сам по себе не е особено сложен, недостатокот на јасност и предвидливост во домашното право може исто така да го отежне неговото испитување и решително да придонесе за продолжување на должината на постапката *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* [GC], no. 76943/11, § 150, 29 November 2016. Исто така, Видете, *Pretto and others v. Italy*, 8 December 1983, § 32, Series A no. 71.

¹⁹ За повеќе видете, *Lorenzi, Bernardini and Gritti v. Italy*, 27 February 1992, § 16, Series A no. 231-G, *De Moor v. Belgium*, 23 June 1994, § 16, 19-20, 22, 27, 67, Series A no. 292-A; *Allenet de Ribemont v. France*, 10 February 1995, § 15-20, 48-50, Series A no. 308.

²⁰ Видете, *Giancarlo Lombardo v. Italy*, 26 November 1992, § 2, Series A no. 249-C; *Ruiz-Mateos v. Spain*, 23 June 1993, § 41, Series A no. 262.

²¹ Имено во случајот *Beaumartin v. France*, 24 November 1994, § 33, Series A no. 296-B, Европскиот суд утврдил дека, случајот бил тежок поради формулацијата на член 1 од Франко-мароканскиот протокол и поради постапката што се следел за да се добие официјално толкување.

²² Видете, *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland* [GC], no. 931/13, § 212, 27 June 2017

²³ Така, на пример во случот *H. v. the United Kingdom*, 8 July 1987, § 72, Series A no. 120, Европскиот суд утврдил дека постапката била сложена затоа што имала неколку страни - жалителот, нејзиниот сопруг, потенцијалните посвојувачи, адвокатот во својство на старател ad litem и Советот, а воедно, сложеноста произлегла од значителениот број докази кои требало да бидат прибавени и доставени, а нивното ценење била најтешка задача.

²⁴ Во случајот *Humen v. Poland* [GC], no. 26614/95, § 63, 15 October 1999, Европскиот суд утврдил дека сложеноста на предметот произлегува од фактот што судот, со цел да ја процени нематеријална штета претрпена од страна на жалителот како последица на издржување на казната, морал да прибави од неколку извори сеопфатни докази во врска со неговата работа и изгубената заработувачка. Исто така, во предметот *Nicolae Virgiliu Tănase v. Romania* [GC], no. 41720/13, § 210, 25 June 2019, постапката по тужба во спорот се карактеризираше со „значителна фактичка сложеност“, која беше зголемена заради многуте потребни стручни извештаи.

²⁵ Имено, во случајот *Martins Moreira v. Portugal*, 26 October 1988, § 47, Series A no. 143, сложеноста на предметот произлегла од бројот на страните, односно предметот имал не помалку од 1.800 страници.

²⁶ Видете, *Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*, 9 December 1994, § 55, Series A no. 301-B;

Доколку предметот е сложен Европскиот суд може да прифати дека долгото траење на постапката не претставува кршење на член 6 од Европската конвенција за заштита на човековите права²⁷. Сепак, иако ја признал комплексноста на стечајните постапки, Европскиот суд за заштита на човековите права и основните слободи утврдил дека времетраењето од приближно дваесет и пет години и шест месеци не го исполнува условот за „разумно време“²⁸.

2.2. Однесување на судот или друг орган со јавни однесувања

При испитување на критериумот однесување на судот или друг орган со јавни овластувања (органите на државната власт) Европскиот суд за човековите права утврдува дали судот или друг орган со јавни овластувања ги презел сите процесни дејствија и мерки кои согласно закон бил обврзан да ги преземе со цел постапката да се заврши во разумен рок. Овој критериум е етаблиран во праксата на Европскиот суд за човековите права во пресудата по случајот *König v. Germany*.²⁹

Повреда на правото на судење во разумен рок по правило се утврдува во случај на неоправдано долги периоди на неактивност на судот, неадекватна организација на судовите, лошо спроведување на правосудните реформи и недоволен број на судии и често менување на судии, системски недостатоци во правилата за граѓанската постапка, реформи на законодавството во текот на граѓанската постапка, бавна достава на списите до жалбениот суд, неуредна достава и неповикување на учесниците во постапката, проблеми поврзани со вештаците, инертност на судот во доказната постапка, судски грешки во примена на правото и злоупотреби на процесните овластувања кои не се санкционирани.

Повреда на правото на судење во разумен рок по правило се утврдува во случај на неоправдано долги периоди на неактивност на судот. Типичен пример за ова е случајот *Napijalo v. Croatia*³⁰ каде се воочуваат два долги периоди на неактивност на судот од вкупно 20 месеци. Слично на овој случај Европскиот суд за човекови права во случајот *Markoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* пресудил дека неосновано е долг периодот од 2 години и 7 месеци за одлучување на Врховниот суд по ревизија.³¹ Исто така и во случајот *Geršak v. Slovenia*, Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на правото на судење во разумен рок затоа што судот закажал прво рочиште дури по 2 години и 8 месеци од денот на поднесувањето на тужбата и покрај седумте барања на тужителот да се закаже истото.³²

Acquaviva v. France, 21 November 1995, § 29, 57, Series A no. 333-A.

²⁷ *Tierce v. San Marino*, no. 69700/01, § 31, ECHR 2003-VII.

²⁸ *Cipolletta v. Italy*, no. 38259/09, § 44, 11 January 2018.

²⁹ *König v. Germany*, 28 June 1978, Series A no. 27.

³⁰ *Napijalo v. Croatia*, no. 66485/01, § 61, 13 November 2003

³¹ *Markoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 22928/03, § 38, 2 November 2006.

³² *Geršak v. Slovenia*, no. 35475/02, § 30, 27 May 2008.

Неадекватната организација на судовите, лошото спроведување на правосудните реформи, недоволниот број на судии и честото менување на судии исто така се многу чести причини поради кои Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на правото на судење во разумен рок по вина на државен орган. Ова е така затоа што постои линк меѓу член 6 и член 13 од Европската конвенција за заштита на човековите права и слободи поради кој државите мора да ги организираат така да одговарат на барањата за член 6. Во контекст на ова во случајот *Erkner and Hofauer v. Austria* Европскиот суд за човекови права утврдил дека буџетските ограничувања не ја ослободуваат државата од одговорност за неразумно долго траење на постапката.³³ Од друга страна во пресудата по случајот *Pokhalchuk v. Ukraine*³⁴ Европскиот суд за човекови права констатирал дека постои повреда на правото на судење во разумен рок бидејќи поради некомплетноста на судот постапката траела повеќе од 10 години. Во пресудата пак за случајот *Nankov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*³⁵ е утврдена повреда на правото на судење во разумен рок затоа што поради повеќекратна промена на судиите истата се одложила повеќе од 10 години.

Причина за несудење во разумен рок може да бидат и доцнења кои непосредно се поврзани со националните законодавства посебно во државите во транзиција. Во контекст на ова во пресудата *Floarea Pop v. Romania*³⁶ Европскиот суд за човекови права утврдил повреда на правото на судење во разумен рок од 7 години и 10 месеци бидејќи романскиот закон дозволувал повеќекратно враќање на предметот на повторно судење.

Европскиот суд за човекови права утврдил дека до повреда на правото на судење во разумен рок може да дојде и поради ненавремено донесување или стапување во сила на подзаконски акти кои се неопходни за извршување на законите. Дека ова е така потврдува пресудата за случајот *Vallée v. France*³⁷ каде е констатирано дека поминало 1 година и половина од денот кога е објавен законот со кој е воспоставен основ за надомест на штета на странката до денот на донесување на уредбата неопходна за примена на овој закон.

Во случајот пак *Martins Moreira v. Portugal*³⁸ Европскиот суд за човекови права констатирал дека на жалбениот суд му биле потребни 10 месеци да го достави предметот до првостепениот суд (започнувајќи од денот кога му била поднесена жалбата) што предизвикало неправедно каснење на постапката, додека пак поради неуредна достава и неповикување на учесниците и проблеми поврзани со вештаците утврдил повреди во случаите: *Roubies v. Greece*³⁹ во

³³ Подетално видете го случајот *Erkner and Hofauer v. Austria*, 23 April 1987, Series A no. 117.

³⁴ *Pokhalchuk v. Ukraine*, no. 7193/02, § 39, 7 October 2010

³⁵ *Nankov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, no. 26541/02, 29 November 2007

³⁶ *Floarea Pop v. Romania*, no. 63101/00, 6 April 2010.

³⁷ *Vallée v. France*, 26 April 1994, Series A no. 289-A.

³⁸ *Martins Moreira v. Portugal*, 26 October 1988, § 52, Series A no. 143.

³⁹ *Roubies v. Greece*, no. 22525/07, § 31, 30 April 2009.

кој на оставинскиот суд му биле потребни 26 месеци за да прибави изјави од 4 сведоци и *Zappia v. Italy*⁴⁰ каде националниот суд неразумно чекал 4 години на наод на вештак во извршна постапка.

Неефикасно постапување на судот постои ако судот целосно одеденаш не ја побара целокупната документација од надлежен државен орган туку тоа го прави повеќекратно. Токму ова во случајот *Muženjak v. Croatia*⁴¹ било причина судот 4 години да проверува дали странката е способна да биде странка во постапката поради што било повредено правото на судење во разумен рок.

До повреда на правото на судење во разумен рок може да дојде и поради судски грешки во примена на правото и злоупотреби на процесните овластувања кои не се санкционирани. Дека ова е така Европскиот суд за човекови права утврдил во случајот *Bock v. Germany*⁴² во кој поради правна грешка што ја сторил судијата била поднесена жалба поради што подоцна неосновано долго се одолжила постапката и случајот *Versini v. France*⁴³ врз основа на кој е креирано правно правило дека судот е должен да ја санкционира процесната недисциплина и претераното изостанување без оправдување од рочиштата.

2.3. Однесување на странките, посебно подносителот, во текот и траењето на постапката

Во однос на критериумот однесување на странките, не треба да се подразбира и да се бара посебна проактивност и соработка на странките со правосудните органи во текот на постапката, но нема да биде прифатливо неразумно користење и злоупотреба на процесните правата и примена на тактика за пролонгирање на постапките.

Европскиот суд за човекови права редовно истакнува дека однесувањето на подносителот на претставката претставува објективна околност која не може да се припише на тужената држава и која мора да се земе во предвид при утврдувањето на фактот дали разумниот рок од член 6 став 1 од Конвенцијата е пречекорен.⁴⁴

Во граѓанските постапки Европскиот суд за човекови права смета дека од странките може да се очекува во постапките да се однесуваат со должно внимание, но дека не е должен да утврдува дали нивното однесување било немарно, неразумно или имало за цел одлагање на постапката бидејќи ова однесување само по себе е објективен фактор за кој државата не може да се смета одговорна. Но во секој случај домашните судови не смеат да чекаат и да бидат пасивни ниту во правните системи каде е утврдено правилото дека странките го контролираат текот на граѓанската постапка (методот на арбитражност или на

⁴⁰ *Zappia v. Italy*, 26 September 1996, Reports of Judgments and Decisions 1996-IV.

⁴¹ *Muženjak v. Croatia*, no. 73564/01, § 53, 4 March 2004.

⁴² *Bock v. Germany*, 29 March 1989, Series A no. 150.

⁴³ *Versini v. France*, no. 40096/98, 10 July 2001.

⁴⁴ *Wiesinger v. Austria*, 30 October 1991, § 57, Series A no. 213.

дискреционен ред). Ставот и однесувањето на странките сепак во крајна линија не ги ослободува судовите од обврската да обезбедат ажурно судење по тужбата согласно правото на правично судење.

Како примери од судската практика кога однесувањето на странките придонесува за пролонгирање на судењето, а со тоа и непочитување на правото за судење во разумен рок се: иницијално поднесување на тужбата до ненадлежен суд, непотребни барања за мирување или продолжување на роковите за постапување, учество во голем број на застапници или честа промена на правниот застапник/ полномошник на странката, често одлагање на постапката, често поднесување барања за изземање на судии/судии поротници, поднесување на нови тврдења во врска со фактите за кои се бара проверување иако се знае дека се неточни, поднесување процесни жалби, поднесување нови докази, често поднесување процесни приговори, честа промена на живеалиште со цел избегнување достава, непотребно користење на сите расположливи правни средства и слично, се со цел - попречување на начелото на процесната економија.

Ваквото однесување на странките, во секој случај зависи од правната рамка, односно законската допуштеност за користење на овие процесни права, а во секој случај и од попустливоста на надлежниот суд кој треба ја забележи намерата и целта за пролонгирање на постапката, да го спречи изигрувањето на законот, да го контролира текот на постапката и доследната примена на начелото за процесна економија, но и начелото на совесно користење на процесните овластувања.

Интересен случај од судската практика на Европскиот суд за човекови права каде е утврдено дека е прекршен член 6 од Европската конвенција за човекови права во однос на правото на судење во разумен рок во граѓанска постапка е случајот *König v Germany*.⁴⁵ Европскиот суд ги ценел и наодите на Владата дека удел во толкавото траење на постапката има однесувањето на подносителот на барањето, особено честата промена на застапници, поднесување на различни жалби и достава на докази во различни фази на постапката. Но, сепак во целокупната проценка на различните фактори, Судот заклучува дека одложувањата предизвикани од тешкотиите во истрагата и однесувањето на жалителот сами по себе не ја оправдуваат должината на постапката. Главната причина за должината на постапката треба да се најде во водењето на случајот од страна на судот, земајќи го предвид фактот дека постапката започнала на 13 јули 1967 година и завршила на 22 јуни 1977 година, Судот заклучил дека „разумен рок“ предвиден со член 6 став. 1 (чл. 6-1) е надминат.⁴⁶

Од практиката на Европскиот суд за човекови права, странката не може да биде обвинета дека со нејзиното однесување ја пролонгирала постапката кога

---

⁴⁵ *König v Germany*, 28 June 1978, Series A no. 27.

⁴⁶ *König v Germany*, 28 June 1978, § 105, Series A no. 27.

ги користи правните лекови предвидени со домашното законодавство. (*Erkner and Hofauer v. Austria*).⁴⁷ При оценување на повредата на правото на судење во разумен рок, судот секако ги цени сите критериуми посебно и заедно. Така во случајот *Beaumartin v. France* иако постои вина кај апликантот (со тоа што погрешно започнал постапка пред ненадлежен суд) постои и кај судот (му биле потребни повеќе од 5 години за одржување на првото рочиште).⁴⁸

3. Правото на судење во разумен рок во македонското законодавство

Сите држави кои се членки на Советот на Европа се должни да ги организираат судските системи така што ќе им гарантираат и ќе им обезбедат на правните субјекти донесување на правосилни одлуки во споровите од граѓанскоправна природа во разумен рок. Република Македонија станувајќи членка на Советот на Европа и ратификувајќи ја Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи целосно ја презеде оваа должност.⁴⁹ Во таа насока во македонската процесна теорија⁵⁰ прашањето за судење во разумен рок како никогаш претходно доби на популарност, по што се наметна и потребата за операционализација на правото на судење во разумен рок во македонското законодавство.

Така, на законско ниво, правото на судење во разумен рок набргу ќе го здогледа светлото на денот во Законот за парничната постапка како *lex generalis* за граѓанските постапки. Според член 10 од Законот за парничната постапка: „судот е должен постапката да ја спроведе без одолговлекување, во разумен рок, со што е можно помалку трошоци и така што ќе оневозможи злоупотреба на правата кои на странките им припаѓаат во постапката.“⁵¹

Со оглед на фактот што правото на судење во разумен рок е системски поврзано со правото за обезбедување на ефективно правно средство за заштита на правата се отвори потребата македонскиот законодавец на правните субјекти да им даде на располагање правно средство и постапка за ефективно остварување

⁴⁷ Vodič kroz član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE (GRAĐANSKOPRAVNI ASPEKT), European Court of Human Right, 2018, 128-129.

⁴⁸ *Beaumartin v. France*, 24 November 1994, § 33, Series A no. 296-B.

⁴⁹ Република Македонија Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи ја ратификуваше на 10.04.1997 година.

⁵⁰ Македонската граѓанска процесна теорија не е многу богата со трудови за судење во разумен рок. Иако ова е така таа има еден, но се чини многу значаен труд, кој системски го обработува ова прашање, а тоа е докторската дисертација „Траењето на парничната постапка и судење во разумен рок“ на универзитетската професорка Татјана Зороска Камиловска. Се чини овој труд објавен во 2006 година ќе биде звезда водилка на македонскиот законодавец непосредно во годините подоцна.

⁵¹ Може да се забележи дека гаранција за судењето во разумен рок во македонскиот национален судски систем се обезбедува и операционализира преку имплементација на повеќе начела на парничната постапка како што се: начелото за процесна економија, начелото на совесно користење на процесните овластувања, начело на концентрација на постапката итн.

и заштита на правото на судење во разумен рок пред националните органи. Во контекст на ова иако не беше донесен специјален (посебен) закон за заштита на правото на судење во разумен рок (како на пр: во Словенија 2006 година⁵², Србија 2015 година⁵³) во членот 36 од Законот за судовите во 2007 година се регулираше правно средство и постапка за заштита на правото на судење во разумен рок.⁵⁴

Законот за судовите воспостави превентивно-компензаторен систем⁵⁵ многу сличен на австрискиот и хрватскиот модел давајќи му конечна надлежност на Врховниот суд како највисок правосуден орган да одлучува по барањата за заштита на правото на судење во разумен рок. Притоа само откако оваа правна можност ќе биде исцрпена незадоволната странка согласно принципот на супсидијарност може да бара наднационална заштита на правото на судење во разумен рок пред Европскиот суд за заштита на човековите права. Во врска со ова постои линк помеѓу критериумите за оценка на повреда на правото на судење во разумен рок во праксата на Врховниот суд на Република Македонија и праксата на Европскиот суд за заштита на човековите права поради пенетрацијата на процесното право за човековите права во македонското граѓанско процесно право по ратификацијата на Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи.

Согласно податоците на Врховниот суд на Република Македонија – Одел за судење во разумен рок - 2008- 2019 година⁵⁶, Врховниот суд на Република Македонија во периодот од 2008 до 2019 година согласно има примено 9017 барања за судење во разумен рок и жалби и отворено 9017 предмети. Од нив има решено 8874 предмети односно 98, 4 % од севкупниот број примени предмети. Од решените предмети 2244 биле усвоени, 4331 одбиени, 2152 отфрлени, 18 решени на друг начин (најчесто станува збор за спојување на постапките), а за 129 предмети од 2009 година кои се решени од страна на вростепениот совет, не

⁵² Закон за обезбедување на право на судење во разумен рок на Словенија, бр. 49/06.

⁵³ Закон за заштита на правото на судење во разумен рок на Србија, бр.42/2015.

⁵⁴ Видете член 36 од Законот за судовите..

⁵⁵ Македонскиот систем за заштита на правото на судење во разумен рок е мешовит превентивно-компензаторен. Првенствено превентивен под инфлуенца на австриското право затоа што има за цел спречување на настанување на повреда, а не отстранување на штетните последици кога повредата е сторена, но и делумно компензаторен под инфлуенца на италијанскиот “Пинто закон” затоа што регулира и надомест на штета поради неразумно долго траење на постапката.

⁵⁶ Извор: Извештаите на Врховниот суд на Република Македонија за периодот од 2008 до 2019 година, достапни на страната: http://www.vsrn.mk/wps/portal/vsrn/sud/izvestai/svi/!ut/p/z1/jY-7DoJAFES_xYJS7jUiLHaLIhEwJiIRtzGQrAvhsQRQfl_UysTXdDM5pxhgEAGr4mism4i6TVVwM_cj0k4lLfWI0N96BkG6CW0dNauP9Pg8AB0R9OQeOiTYGchtdEge5Ois0Jg_hfgLuPH0Jx8NkvJChzcIGJQibPR7RKpkQAa_iZN7xRL80wp11Xt3MFFez7XhVSioKrZa7gOyOVbQfRCwh1GUy4dg6kpaMba75yXw!!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/?uri=nm%3Aoid%3AZ6_90D61BC0LOK780AMUELUGIJL54

Напомена: 1) во моментот (31.05.2021 година) не е објавен Извештај на Врховниот суд на Република Македонија за 2020 година; 2) податоците во табелата се однесуваат за кривични, граѓански и управни предмети.

е познат начинот на кои се решени бидејќи во извештаот за работа на Врховниот суд не се наведени податоци.

Заклучни согледувања

Правото на судење во разумен рок е еден од клучните елементи на правото на правично судење и самостојно човеково процесно право. Правото на судење во разумен рок како самостојно човеково процесно право ужива правна заштита per se независно од заштитата на правото за кое судот расправа и одлучува во конкретна граѓанска постапка. Како такво ова право е баланс помеѓу ефикасноста и правичноста на граѓанската постапка.

Правото на судење во разумен рок е отворен правен стандард чие пречекорување води кон прекршување на човековите права. Европскиот суд за човекови права при одлучувањето за повреда на правото на судење во разумен рок одлучува дали националните судови го повредиле правото за судење во разумен рок. Што претставува стандардот разумен рок се одлучува во секој случај посебно.

Сепак низ судската практика на Европскиот суд за човекови права казуистички се искристализирале следниве базични критериуми за оценка на повреда на правото на судење во разумен рок: 1) сложеност на предметот 2) однесување на судот или друг орган со јавни однесувања и 3) однесување на странките, посебно подносителот, во текот и траењето на постапката.

Откако Република Македонија стана членка на Советот на Европа и ја ратификуваше Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи се создаде линк помеѓу критериумите за оценка на повреда на правото на судење во разумен рок на Европскиот суд за заштита на човековите права и праксата на Врховниот суд на Република Македонија. Така, пенетрацијата на процесното право за човековите права во македонското граѓанско процесно право е видлива низ праксата на Одделот за судење во разумен рок во рамки на Врховниот суд на Република Македонија кој во периодот 2008-2019 година примил 9017 барања за судење во разумен рок и одлучил за 98, 4 % од севкупниот број примени предмети.

Користена литература

1. Vodič kroz član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima, PRAVO NA PRAVIČNO SUĐENJE (GRAĐANSKOPRAVNI ASPEKT), European Court of Human Right, 2018
2. Drašković Dragoljub, Pravo na suđenje u razumnoj roku, Matica, br.74, Podgorica, 2018
3. 3. European Court of Human Rights, Violations by Article and by State 1959-2020

4. 4. Зороска Камиловска Татјана, Процесни средства за заштита на правото за судење во разумен рок, Евродијалог 9, Скопје
5. 5. Зороска Камиловска Татјана, Траењето на парничната постапка и судење во разумен рок (докторска дисертација), Правен факултет Јустинијан Први, Скопје, 2006
6. 6. Јаневски Арсен, Зороска Камиловска Татјана, Граѓанско процесно право – Книга прва – Парнично право, Правен факултет Јустинијан Први, Скопје, 2009
7. 7. Manojlović-Andrić K., Milutinović L, Andrejević S, Rodić V, Kršikapa M, Bajić. (2018). Kriterijumi za ocenu povrede prava na suđenje u razumnom roku. Retrieved from <https://rm.coe.int/kriterijumi-za-ocenu-povrede-prava-na-sudjenje-u-razumnom-roku/16808c5848>
8. 8. Potočnjak Željko, Zaštita prava na suđenje u razumnom roku nakon stupanja na snagu novog Zakona o sudovima, Hrvatska pravna revija, 6 (2006), 4; 13-31
9. 9. Radolović Aldo, Zaštita prava na suđenje u razumnom roku - realna mogućnost, (pre)skupa avantura ili utopija?, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol 29, No.1, Rijeca, 2008
10. 10. Закон за обезбедување на право на судење во разумен рок на Словенија, бр. 49/06
11. 11. Закон за заштита на правото на судење во разумен рок на Србија, бр.42/2015
12. 12. Извештаите на Врховниот суд на Република Македонија за периодот од 2008 до 2019 година
13. 13. Европска конвенција за заштита на човековите права и основните слободи
14. 14. Закон за парничната постапка на Република Македонија, 79/05.
15. 15. Закон за судовите на Република Македонија, бр.58/2006
16. 16. Пресуди на Европскиот суд за заштита на човековите права